

บทวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : ความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติทฤษฎีอื่น Analysis of Sufficiency Economy Philosophy : Connectivity with Practices of Another Theory

สัญญา เคนาภูมิ

Sanya Kenaphoom

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Corresponding author, E-mail : Zumsa_17@hotmail.com

สาระสังเขป

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงทั้งแนวทางปฏิบัติหรือวิธีการ และผลของการกระทำบนพื้นฐานความสมดุลพื้นฐานในการพัฒนากรอบทฤษฎีสายกลางที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนพร้อมรับและก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านจากปรากฏการณ์ที่ผ่านมาได้มีความพยายามขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนให้น้อมนำมาใช้ในการดำเนินภารกิจทุกอย่าง ทว่ายังไม่เกิดผลในวงกว้างเท่าที่ควร บุคคลยังขาดความเข้าใจในแก่นแท้หรือเข้าใจคลาดเคลื่อนไม่สามารถมองเห็นคุณค่าที่แท้จริงซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย ตลอดจนกลยุทธในการขับเคลื่อนที่เทียบเคียงการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นต้องตรวจสอบแนวปฏิบัติว่าสอดคล้องหรือเป็นไปตามแก่นของปรัชญาหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามปรัชญาดังกล่าวก็ย่อมจะทำให้ไม่ไปสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริง ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นอาจพิจารณาความเชื่อมโยงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวปฏิบัติทฤษฎีอื่น ดังนี้ 1) ความพอประมาณเป็นเรื่องการวิเคราะห์ความสมดุลกับศักยภาพของตน 2) มีเหตุผลเป็นแนวปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี 3) มีภูมิคุ้มกันเป็นการบริหารความเสี่ยง 4) ความรู้จำเป็นต้องเข้าใจในทฤษฎี/องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และ 5) คุณธรรมตั้งอยู่ฐานของจริยธรรม “เราอยู่ได้ เรายู้ง่าย - ไม่เบียดเบียน”

คำสำคัญ: ทฤษฎี ; เศรษฐกิจพอเพียง

SUMMARY

The Sufficiency Economy is the philosophy to point the practices or the procedures and the outcome which based on a balanced basis or the development according to moderation theoretical framework that leads to the sustainable development that ready preparedness for crashing by the globalization dynamic changing. The recent phenomenon, there are attempt to drive the philosophy no matter if it is the public, private sectors or the individual for applying to perform all tasks but, it is not reaching impact enough. One still lack of understanding of the essence or misunderstanding so that they could not see the real value of the sufficiency economy philosophy. Those, therefore, affect the making of policies and strategies honed in the drive. Thus, to bring the Sufficiency Economy Philosophy need to be checked whether it is consistency to or according to core of the philosophy or not. If it does not follow, it certainly would make a truly success. In order to understanding increasingly, it should be linked this philosophy to practices of the other theories namely; 1) the adequacy is based on own-competency, 2) the rationality is to practices base on theory, 3) the immunity must be the risk management, 4) the knowledge need to understanding in theory/concepts

concerning, and 5) the morality should perform base on the Ethics which as we can live-they can live-not to encroachment.

Keywords : Theory ; Sufficiency Economy

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียงในยุคใหม่ให้ความสำคัญของบทบาทรัฐในการบริหารเศรษฐกิจมากขึ้นโดยภายใต้ระบบกลไกตลาดรัฐจะมีบทบาทในการสร้างสถาบันต่างๆ ที่ทำให้ระบบตลาดทำงานได้ดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกำหนดกรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของ การออกกฎเกณฑ์กำกับดูแลตลาด การเข้ามาแทรกแซงตลาด [31] นักเศรษฐศาสตร์เห็นว่าระบบตลาดในความเป็นจริงจะไม่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทอย่างเต็มเชิงเพื่อให้ตลาดมีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับตลาดสมบูรณ์ ในอุดมคติอย่างไรก็ดีหากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเศรษฐกิจ ประกอบกับแนวทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ จะมีข้อสรุปได้ว่า การบริหารเศรษฐกิจไม่สามารถจะใช้ระบบกลไกตลาดเพียงอย่างเดียวต้องอาศัยภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ รัฐต้องทำให้ตลาดทำงานได้ และแก้ไขความล้มเหลวของระบบตลาด นอกจากนี้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชี้ให้เห็นด้วยว่า รัฐต้องมีบทบาททางสังคม ที่จะสร้างให้คนในสังคมมีความพอเพียง มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกัน นั่นคือ เป็น บทบาทที่ลึก ไปกว่าการทำให้ระบบตลาดทำงานตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ซึ่งหากจะมองในแต่ละด้านที่สำคัญคือ [8] (1) รัฐต้องสร้างสมดุลในการจัดการเศรษฐกิจโดยต้องคำนึงถึงเป้าหมายทางเศรษฐกิจทั้งสามด้านดังกล่าวข้างต้น ขจัดความไม่สมดุลในด้านต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจ และมีระบบที่จะสร้างความพอประมาณ ความมีเหตุมีผลของคนในสังคม (2) รัฐต้องมีระบบการจัดการเศรษฐกิจมหภาค ต้องเน้นเสถียรภาพและการจัดการความเสี่ยง โดยไม่มองในแง่ดีเกินไป เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ดี มีความยืดหยุ่นรองรับต่อความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ดังนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชี้ให้เห็นว่าการดำเนินตามปรัชญานี้ เงื่อนไขสำคัญคือ รัฐต้องมีระบบธรรมาภิบาลที่ดี นั่นคือ การสร้างให้การบริหารจัดการทั้งภาครัฐมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ ความโปร่งใส โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมรวมถึงการที่รัฐต้องมีความตระหนักถึงข้อจำกัดหรือความล้มเหลวของรัฐในการแทรกแซงตลาดเช่นกัน [31]

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงเป็นทั้งแนวทางปฏิบัติหรือวิธีการ (Means) และผลของการกระทำ (Ends) ที่คาดว่าจะได้รับ บนพื้นฐานความสมดุลทั้งเรื่องของความพอประมาณ อย่างมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในการพัฒนากรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี [10] ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเปรียบเสมือนแสงเทียนที่ส่องสว่างให้เห็นหนทางที่จะก้าวเดินต่อไปของแต่ละบุคคล ชุมชน และของประเทศชาติ โดยเป็นแนวทางที่เน้นการเจริญเติบโตที่ค่อยๆ พัฒนาขึ้นตามศักยภาพที่มีอยู่จริงอย่างมีเหตุมีผล นับเป็นกระบวนการมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง มากกว่าการสร้างความสำเร็จโดยอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดดที่ลอกเลียนแบบมาจากรูปแบบการพัฒนาของสังคมอื่น โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ ซึ่งเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก [3] ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการเชิดชูสูงสุดจากสหประชาชาติ (UN) โดยนายโคฟีอันนัน ในฐานะเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าถวายรางวัล The Human development lifetime achievement award แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ 26 พฤษภาคม 2549 และได้มีปสาฎกถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่สามารถเริ่มได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง สู้หมู่บ้าน และสู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ โดยที่องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิก 166 ประเทศยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน [24]

จากความสำคัญในเชิงทฤษฎีที่กล่าวมา ยังปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีบุคคลที่นำไปใช้แล้วประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต เช่น นายพล มีศรีเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ถ่ายทอดให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรให้กับเกษตรกรและชุมชนต่างๆที่สนใจทั้งในจังหวัดพะเยาและจังหวัดอื่น ๆ ทั้งในเรื่องการทำการเกษตรแบบผสมผสาน การอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยการปลูกหญ้าแฝก และหมุนเวียนให้กับชาวบ้านในพื้นที่ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยนายพลจะย้ำถึงคติของความสำเร็ของตนให้ผู้อื่นฟังเสมอว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างทำไม่ยาก แต่มันยากตรงที่เราไม่ทำ แต่ถ้าเราทำอย่างตั้งใจ เราชนะ เราซื่อสัตย์ เราประหยัด เราอดทน แล้วทุกอย่างจะสำเร็จ” นายพล มีศรี ได้ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จ จนได้รับรางวัลถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประเภทประชาชนในพื้นที่ห่างไกลและกั้นดาร ในการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งที่ 2 ที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) โดยปัจจุบันบ้านของนายพลกลายเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง(ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ช.ก.ส.) 2558) นายพลมีอินทรีไชยาอายุ 52 ปี อาชีพผู้นำชุมชนบ้านเลขที่ 27 หมู่ 1 บ้านถ่อนนาหลับ ตำบลถ่อนนาหลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีการใช้ชีวิตแบบพอมีพอกิน ไม่สร้างความเดือดร้อนให้คนอื่น มีความสุขกับชีวิตที่เป็นอยู่ มีน้อยใช้น้อย มีมากใช่น้อย รู้จักแบ่งปันให้คนอื่น ใช้ชีวิตไม่ประมาทรอบคอบ รู้จักเก็บออม มีคุณธรรมในการใช้ชีวิต มีเหตุผลมีปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อเราพอเพียงแล้ว สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ ทำวันนี้ให้ดีที่สุด ตั้งมั่นในการทำงานที่กำลังทำไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2558) บริษัท นิธิฟู้ดส์ จำกัดเป็นบริษัทผู้ผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร โดยมีประสบการณ์กว่า 20 ปี ในธุรกิจอุตสาหกรรมอาหาร ก่อตั้งโดย นายกอบชัย ทวีเลิศนิธิ และนายสุรพล ทวีเลิศนิธิตลาดที่สำคัญ คือ การขายสินค้าเพื่อเป็นวัตถุดิบในโรงงานอุตสาหกรรมอาหาร เช่น น้ำมันกระเทียมเจียวนำไปผลิตเป็นเครื่องปรุงรสในเบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปต่างๆ เป็นต้น

บริษัทยังใช้กลยุทธ์ด้านการบริการตอบสนองความต้องการของลูกค้า สร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่น โดยวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตต้องมีมาตรฐานคุณภาพ ความสะอาด ความปลอดภัยสูงจากการดำเนินธุรกิจตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว ทำให้บริษัท นิธิฟู้ดส์ จำกัดมีการพัฒนาและเติบโตอย่างต่อเนื่องและมั่นคง ทั้งด้านยอดขาย การพัฒนาของบุคลากรระบบการทำงานที่ดีขึ้น เป็นผลสำเร็จจากการน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจริง โดยอาศัยการเรียนรู้ของบุคลากรและผู้บริหารองค์กร รวมทั้งมีการช่วยเหลือสังคม ทั้งด้านการศึกษา งานประเพณีท้องถิ่น และสาธารณประโยชน์ [23]

นอกจากนั้นจากผลการศึกษาลักษณะการจัดการธุรกิจตามแนวพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยกัญญามณีนินทวาทและวัลลภา ศรีทองพิมพ์ (2551) พบว่าหลักการสำคัญของการจัดการธุรกิจได้แก่ (1) หลักการ 3 ประการ คือ หลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุผลและหลักภูมิคุ้มกันที่ดี (2) เงื่อนไขการทำงานหรือทำกิจกรรมธุรกิจให้ได้ผลดีจะต้องมีเงื่อนไขสำคัญ ภายในตัวผู้ประกอบการมีคุณธรรม คือ เป็นคนดีไม่เอาเปรียบลูกค้าไม่เอาเปรียบพนักงาน และมีความรอบรู้ คือ การมีรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการและมีการนำความรู้มาพิจารณาเชื่อมโยงกัน เพื่อการวางแผนและขั้นตอนในการปฏิบัติงานและ (3) แนวปฏิบัติ คือ วิธีประกอบกิจการธุรกิจ โดยต้องปฏิบัติตามแนวทาง 7 ประการ คือ ใช้เทคโนโลยีเหมาะสม ราคาถูก ประหยัด อดออม ใช้ทรัพยากรคุ้มค่า จ้างคนทำงานเป็นหลักมากกว่าใช้เครื่องจักร ขนาดกิจการต้องไม่เกินกำลังของผู้ประกอบการ ไม่โลภเกินไปจนควบคุมไม่ได้ ไม่เน้นกำไรในระยะสั้นเป็นหลัก ซื่อสัตย์ สุจริต เที่ยงตรงในการประกอบการ ไม่เอาเปรียบผู้บริโภคและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการกระจายความเสี่ยง การมีผลิตภัณฑ์หลากหลาย สามารถปรับเปลี่ยนผลผลิตได้ ไม่ก่อกวนกลืนกินความสามารถในการบริหารจัดการและใช้วัตถุดิบ รวมทั้งแรงงานในท้องถิ่น ตอบสนองตลาดในท้องถิ่น ภูมิภาคทั้งในและนอกประเทศ

อย่างไรก็ตามจากปรากฏการณ์ที่ผ่านมาปรากฏการณ์การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แม้ว่าเราจะได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับการเอาจริงเอาจังกับการขับเคลื่อนเพื่อให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนของรัฐได้น้อมนำปรัชญา

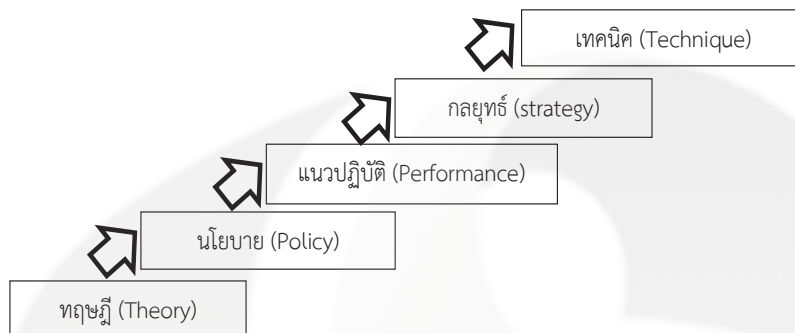
เศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์อย่างลงตัวมากมายปานใดก็ตาม ก็ยังไม่เกิดผลในวงกว้างเท่าที่ควรซึ่งเป็นไปได้ว่าทั้งตัวบุคคลที่จะน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตก็ยังไม่เข้าใจแก่นแท้ หากมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนไม่สามารถมองเห็นคุณค่าที่แท้จริงก็ย่อมมีผลต่อเจตคติที่ควรจะเป็นนอกจากนั้นสภาพปัญหาหนึ่งคนหน่วยงานภาครัฐที่เป็นองค์กรในการขับเคลื่อนส่วนหนึ่งนอกจากจะไม่เข้าใจเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมจะส่งผลต่อการออกแบบแนวนโยบายตลอดจนกลยุทธ์ที่เลียบคมในการขับเคลื่อนดังที่ ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล [14] เรียกว่า วิกฤตเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของความไม่รู้อาจจะนำปรัชญานี้ไปใช้ทำอะไร กลายเป็นว่าผู้นำสังคมทุกคน ทั้งนักการเมืองและรัฐบาลใช้คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นข้ออ้างในการทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้รู้สึกว่าได้สนองพระราชดำรัสและให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีหรือกล่าวง่าย ๆ ว่าเศรษฐกิจพอเพียงถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อตัวเอง ซึ่งความไม่เข้าใจนี้อาจเกิดจากการสับสนว่าเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่นั้นเป็นเรื่องเดียวกัน ทำให้มีความเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงการปฏิเสธอุตสาหกรรมแล้วกลับไปสู่เกษตรกรรมซึ่งเป็นการเข้าใจที่ผิดหรือบางครั้งมีประเด็นสงสัยในกระบวนการค้นคว้าเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกับการพัฒนาประชาธิปไตยหรือไม่ ซึ่งจากผลงานวิจัยของ สัญญา เคนาภูมิ [15] ได้ทำการศึกษาค้นคว้าน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินชีวิต และการศึกษาวิถีประชาธิปไตย ซึ่งได้เลือกกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ตำบลโคกพระ ตำบลมะค่า และตำบลลูกดีสี่จั่ว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับวิถีประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งยืนยันอย่างชัดเจนว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับวิถีประชาธิปไตย แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ความรู้ (ปัญญา) คู่ธรรม” ส่วนแนวคิดประชาธิปไตยเช่นเดียวกันตั้งอยู่บนพื้นฐาน “ความมีเหตุมีผล” ซึ่งโดยทฤษฎีแล้วทั้งสองแนวคิดตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมีปัญญา (Wisdom) ซึ่งฐานคตินี้นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้เป็นอย่างดี (สัญญา เคนาภูมิ, 2558ก) ดังนั้นบทความนี้ผู้เขียนพยายามจะนำเสนอ

บทวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการเชื่อมโยงกับแนวคิดอื่นที่เทียบเคียงอันเป็นคำสำคัญที่คุ้นเคยกัน

ความเชื่อมโยงจากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายมากขึ้นจำเป็นต้องอธิบายและใช้คำศัพท์ (Vocabulary) สื่อความหมายโดยพิจารณานัย (Signification) ของคำ (Word) เนื่องจากมนุษย์เรามักจะคุ้นเคยและยึดมั่นในการตีความของคำศัพท์ หากคำที่ใช้กันบ่อยๆ และมีการอธิบายให้เข้าใจก็จะเป็นที่เข้าใจกัน แต่หากคนอธิบายหรือคนสื่อความหมายไม่เข้าใจสิ่งนั้นด้วยแล้ว จะกล่าวไปโยว่าคนรับสารจะเข้าใจสิ่งนั้น เช่น หากครูไม่รู้ไม่เข้าใจในเรื่องที่สอนหรือเข้าใจคลาดเคลื่อนนักเรียนจะเข้าใจได้อย่างไรเหมือนอาจารย์ที่จบสังคมศาสตร์และไม่มีทักษะด้านภาษาอังกฤษมาสอนการใช้ภาษาอังกฤษนักเรียนจะเข้าใจภาษาอังกฤษได้อย่างไร เป็นต้น ดังนั้นบทความนี้ผู้เขียนพยายามจะอธิบายความสำคัญสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาโดยนัย (Signification) มีความหมายเช่นเดียวกับคำศัพท์อื่นที่เราคุ้นเคยในแวดวงวิชาการอื่น ตลอดจนจะได้ยกตัวอย่างถึงแนวปฏิบัติให้ภาพชัดเจน มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามการศึกษาศาสตร์ทางการบริหารมักจะเน้นการศึกษาทั้งหลักการหรือทฤษฎี (Locus) และจุดเน้น (Focus) ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติบนฐานคติทางทฤษฎี (Based on theory) จากประเด็นที่กล่าวมาการศึกษาการประยุกต์และการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินการทุกอย่างทั้งการดำเนินชีวิตตลอดจนการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและเอกชน จำเป็นต้องเข้าใจกลศาสตร์ของทฤษฎี โดยเฉพาะศาสตร์ทางการบริหารจัดการซึ่งเป็นสหวิทยาการจำเป็นต้องนำทฤษฎีต่างๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารจัดการเกิดประโยชน์สูงสุด โดยทั่วไปกระบวนการแปลงทฤษฎีสู่การปฏิบัติเป็นไปในลักษณะกระบวนการ [17] ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 กระบวนการแปลงทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

ทฤษฎี (Theory) หมายถึงข้อความที่ประกอบด้วยชุดของข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) ที่เป็นหลักการหรือ คำอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ พร้อมแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการหรือโมเดล นำไปสู่การนิยามและสมมติฐานอย่างเป็นระบบโดยอาศัยความสัมพันธ์ในระหว่างตัวแปร [28] ทฤษฎีเกิดขึ้นเนื่องจากคนสนใจในปรากฏการณ์รอบตัว โดยเมื่อทำการสังเกตก็เกิดความคิดเบื้องต้น (Assumption) เกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นจากการใช้ความคิดริเริ่มเชิงเหตุผลทั้งอุปนัย (Induction) และนิรนัย (Deduction) หากต้องการการยอมรับ ผู้คิดค้นจึงจำเป็นต้องแสวงหาหลักฐานนำมาใช้เป็นเครื่องยืนยัน จนสามารถนำไปพิสูจน์ทดสอบได้ เรียกว่า สมมติฐาน (Hypothesis) จากนั้นก็จะนำความคิดเบื้องต้นมาจัดทำหรือเขียนเป็นทฤษฎีขึ้นซึ่งต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย 3 ประการ [6] ได้แก่ (1) สามารถอธิบายความจริงหลักของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ (2) สามารถนิรนัยความจริงหลักนั้นออกมาเป็นกฎหรือความจริงอื่น ๆ ได้ และ (3) สามารถทำนายปรากฏการณ์นั้นได้ดังนั้นความหมายของทฤษฎีสามารถจำแนกได้ 3 อย่างได้แก่ (1) เป็นกลุ่มของข้อความหรือปัญหาที่ต้องพิสูจน์หรือแสดง (2) เป็นความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปร (แนวคิด) และเมื่อปฏิบัติแล้วแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (3) เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ เฉพาะเจาะจงว่าตัวแปร

อะไรสัมพันธ์กับตัวแปรอะไรและสัมพันธ์กันอย่างไร ทำให้สามารถทำนายเหตุการณ์จากตัวแปรได้ นอกจากนั้นทฤษฎียังมีองค์ประกอบดังนี้ (1) แนวคิด (Concept) (2) ข้อเสนอหรือข้อสมมติฐาน (Proposition or hypothesis) และ (3) เหตุการณ์ (Contingency) ที่มีกระบวนการพิสูจน์จากข้อเสนอหรือข้อสมมติฐาน [21]

นโยบาย (Policy) หมายถึง กรอบพื้นฐาน (A Basic Framework) ที่เป็นตัวกำหนดปัญหาหลักขององค์กร การ จุดมุ่งหมาย ภาระกิจ วัตถุประสงค์ทั่วไป และแนวทางชุดหนึ่งซึ่งครอบคลุมการดำเนินงานทางธุรกิจภายใต้กรอบแนวคิดรวมขององค์กร ออกมาในลักษณะของข้อความที่ให้แนวทาง (Guideline) สำหรับการพัฒนาและการดำเนินงานของหน่วยงานหรือแผนงาน (Program) ซึ่งสะท้อนให้เห็นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ถึงหลักการพื้นฐานหรือความเชื่อถือของผู้รับผิดชอบสำหรับหน่วยงานหรือแผนงาน นั้น ๆ [30] ซึ่งเป็นเรื่องการตัดสินใจที่มีความฉลาดและหลักแหลมที่ไตร่ตรองและลึกซึ้งของผู้บริหารระดับสูง [29] โดย David eastonระบุว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของระบบการเมือง (Political system) คือ บุคคลที่มีอำนาจสั่งการ (Authorities) ได้แก่ ผู้อาวุโสทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ตุลาการ นักบริหาร ที่ปรึกษาประมุขของประเทศ และผู้นำทางการเมืองอื่นๆ ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จัก

และยอมรับในระบบการเมือง บุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม โดยได้รับการยอมรับในฐานะเป็นผู้มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย [22]

แนวปฏิบัติ (Performance approach) หมายถึงวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้ประสบความสำเร็จหรือนำไปสู่เป้าหมายเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้นๆ และมีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจนโดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ที่ได้บันทึกเป็นเอกสารและเผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ส่วนแนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) คือวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริงแล้วสรุปความรู้และประสบการณ์นั้นเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดของตนเอง

กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง การคิดค้นวิธีการใหม่ที่ดีและแตกต่าง เพื่อให้เกิดความสำเร็จโดยง่ายและรวดเร็วขึ้นกว่าหนทางปกติว่ากันว่า คนที่มีกลยุทธ์ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดได้เปรียบ เสียเปรียบจะเป็นต่อหรือเป็นรองหากมีกลยุทธ์ก็สามารถพลิกแพลง ปรับแก้สถานการณ์ให้กลายเป็นฝ่ายได้เปรียบได้เสมอการคิดเชิงกลยุทธ์จึงถูกนำมาใช้ในวงการต่าง ๆ นับแต่การรบมาจนถึง การรักที่ต้องหาวิธีการเผด็จศึก หรือหาทางให้ตนเองมีชัยชนะเหนือคู่แข่งลักษณะของกลยุทธ์ [27] ได้แก่ (1) กลยุทธ์เป็นแผน (Plan) หรือแนวทางในการบรรลุเป้าหมาย (2) กลยุทธ์เป็นรูปแบบของกิจกรรม (Pattern) ที่องค์กรดำเนินการเป็นประจำ (3) กลยุทธ์เป็นสถานะหรือตำแหน่ง (Position) ขององค์กรในอุตสาหกรรมและ (4) กลยุทธ์เป็นมุมมอง (Perspective) ซึ่งก็คือวิสัยทัศน์และทิศทางขององค์กร

เทคนิค (Technique) หมายถึง กลวิธี หลักวิชา ความสามารถทางเทคนิค วิธีการหรือความรู้ความชำนาญเฉพาะเรื่องซึ่งความสามารถที่มีแบบแผนสามารถเรียนรู้ได้ทั่วไปโดยอาศัยการฝึกฝน เพื่อให้เกิดความชำนาญ

เหตุผลที่นำเสนอคำศัพท์เบื้องต้นผู้เขียนต้องการสื่อถึงการกระทำเชิงการบริหารซึ่งจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่แนวคิดหรือทฤษฎีที่ ในวงวิชาการมักจะกล่าวว่า การปฏิบัติบนฐานคติเชิงทฤษฎี (Base on theory) ถือว่าเป็นนามธรรม จนกระทั่งถึงความรูปธรรมอย่างชัดเจน ทั้งนี้การกระทำใดๆ ก็ตามหรือการ

ดำเนินการ/การบริหารใดๆ ก็ตามจะเป็นอย่างไรก็ต้องตั้งอยู่บนฐานความเป็นไปได้เชิงทฤษฎี (Based on theory) ฉะนั้นเราสามารถพิจารณาตรวจสอบความเป็นได้หรือไม่อย่างไรของวิธีปฏิบัติที่กระทำมาแล้วหรือที่กำลังจะกระทำต่อไป ด้วยคำศัพท์ที่มีความเชื่อมโยงกันดังกล่าว “การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรื่องใดๆ ก็เช่นกัน” จึงควรตรวจสอบแนวปฏิบัติว่าสอดคล้องหรือเป็นไปตามแก่นของปรัชญาหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามปรัชญาดังกล่าวก็ย่อมจะทำให้ผลที่เกิดขึ้นคลาดเคลื่อนจากความจริงที่ควรจะเป็น

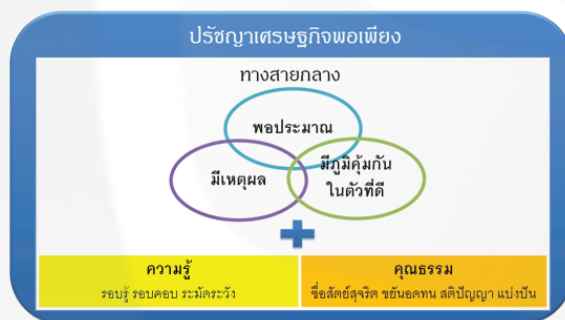
ความเชื่อมโยงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวปฏิบัติทฤษฎีอื่น

โดยหลักการในเชิงทฤษฎีแล้วปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วนที่สำคัญ ดังนี้ (1) กรอบแนวคิดเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา (2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน (3) คำนิยามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะได้แก่ ความพอประมาณเป็นความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่นการผลิต และการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ความมีเหตุผลเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล (4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่าง

รอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และ (5) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และ

ยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

1. หลักความพอประมาณ (Adequacy) หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ [10] ความพอประมาณ (Moderation) มีสองนัย คือ ความพอดีไม่สุดโต่ง และการยืนหยัดบนขาของตนเอง (Self-reliant) เป็นการ

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ที่มา :เสาวลักษณ์ จันทมูลศรี. 2558)

ดำเนินชีวิตอย่างทางสายกลาง โดยมีการกระทำไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไปในมิติต่างๆ เช่น การบริโภค การผลิตอยู่ในระดับสมดุล การใช้จ่าย การออมอยู่ในระดับที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง เป็นสิ่งที่ทำให้เราทำอะไรได้ตามศักยภาพไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เพื่อเป็นการยืนหยัดได้โดยลำแข้งของตนเอง [2] โดยสรุปความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง

หากพิจารณาหลักความพอประมาณสำหรับการดำเนินการทุกอย่างไม่ว่าจะเป็น (1) ปัจเจบุคคล คือ การดำเนินการชีวิต หรือ การบริหารจัดการชีวิตตนเอง (2) การดำเนินกิจการธุรกิจ หรือ การบริหารจัดการธุรกิจของสถานประกอบการ และ (3) การดำเนินการกิจของภาครัฐ หรือ การบริหารจัดการรัฐกิจ/การบริหารราชการแผ่นดิน กล่าวคือ “การดำเนินการทุกอย่างต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลกับศักยภาพของตน (Base on Self-Competency)” อย่างไรก็ตามการพิจารณาว่าความพอประมาณของตนเองเป็นอย่างไร ควรพิจารณา ดังต่อไปนี้

1.1 การสำรวจสถานะของตนเอง (Self-Explorer)

เป็นการสำรวจสถานะทางทรัพยากรของตนเองที่จะใช้สำหรับการบริหารจัดการชีวิต หรือการบริหารจัดการภารกิจ ว่าตนเองมี “ทรัพยากรทางการบริหารมากหรือน้อยเพียงใด” เนื่องจากมันบ่งบอกถึงระดับสถานะของตนเอง กล่าวคือหากสถานะอยู่ในระดับสูงก็จะสามารถทำได้ในระดับสูง (มีมากมีเยอะ มีคุณภาพ) แต่หากสถานะอยู่ในระดับต่ำ (มีน้อยด้วยคุณภาพ) ก็อาจจะทำได้แค่ในระดับต่ำ อาจพิจารณาจากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรสำหรับการบริหารจัดการ เช่น 3M-11M (Management resources) ได้แก่ [16] 3M เช่น Man (การบริหารทรัพยากรมนุษย์) Money (การบริหารงบประมาณ) Management (การบริหารงานทั่วไป หรือการจัดการทั่วไป เช่น การวางแผนการบังคับบัญชาและการประชาสัมพันธ์) 2) 4M เช่น Man money management material (การบริหารวัสดุอุปกรณ์) หรือ Man machine medium mission 3) 5M เช่น Man money management material morality (การบริหารคุณธรรมหรือจริยธรรมของบุคลากรในหน่วยงาน) หรือ Machinery manpower material method measurement 4) 6M เช่น Man money

management material moralityMarket (ตลาดผู้รับบริการ หรือประชาชนผู้รับบริการ) 5) 7M เช่น Man money management material morality marketmessage (การบริหารข่าวสารหรือข้อมูลข่าวสาร) 6) 8M เช่น Manmoney management material morality market messagemethod (วิธีการระเบียบแบบแผนหรือเทคนิค) 7) 9M เช่น Man money management material morality market messagemethod minute (การบริหารเวลาหรือรอบเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน) 8) 10M เช่น Man money management materialmorality market message method minute mediation (การประสาน

งานหรือการประนีประนอม) และ9) 11M เช่น Manmoney management material morality market messagemethod minute mediation measurement เป็นต้นยกตัวอย่างการนำหลัก 4 M มาพิจารณา ดังนี้

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง (SWOT)

เป็นการประเมินขีดความสามารถของเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในของตน/หน่วยงาน บัณฑิตเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจได้ว่ามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินการอย่างไร จุดแข็ง (S : Strengthsจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ) จะเป็นความสามารถภายในที่ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย จุดอ่อน

ตารางที่ 2 การสำรวจจำนวนทรัพยากร

ประเภททรัพยากร	ปริมาณ
ทรัพยากรมนุษย์(Man)	ประเภทของทีมงาน, จำนวนคน, วุฒิการศึกษา, ความสามารถ, ทักษะ, ความทุ่มเท, ขวัญกำลังใจ ฯลฯ
งบประมาณ (Money)	จำนวนเงินงบประมาณ, ที่มาของงบประมาณ, ภาระหนี้สิน, ภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบัน ฯลฯ
วัสดุอุปกรณ์ (Material)	ประเภทของเครื่องมือสนับสนุน, จำนวนเครื่องมือสนับสนุน, ประสิทธิภาพของเครื่องมือ ฯลฯ
วิธีการจัดการ (Management)	แผนแม่บท, แผนยุทธศาสตร์, แผนปฏิบัติการ, รูปแบบองค์การ, รูปแบบการนำ/ศิลปะการบริหาร ฯลฯ

(W : Weaknessesจุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ) จะเป็นคุณลักษณะภายใน ที่อาจจะทำลายผลการดำเนินการโอกาสทางสภาพแวดล้อม (O : Opportunitiesโอกาสที่จะดำเนินการได้) จะเป็นสถานการณ์ที่ให้โอกาสเพื่อการบรรลุเป้าหมาย และอุปสรรคทางสภาพแวดล้อม (T : Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์การ) จะเป็นสถานการณ์ที่ขัดขวางการบรรลุเป้าหมาย ผลจากการวิเคราะห์ SWOT จะสามารถนำไปเป็นฐานคติในการกำหนด การกำหนดกลยุทธ์ และกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อเกิดการพัฒนาไปในทางที่พึงประสงค์

1.3 การศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility) เป็นการวิเคราะห์เพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการลงทุนในโครงการหรือภารกิจหนึ่งๆ ว่าน่าลงทุนหรือไม่ มีกำไรเท่าไร ต้องใช้งบประมาณเท่าไร และจะคืนทุนเมื่อไร ออกมาเป็นข้อมูลที่สมารถนำไปใช้ตัดสินใจได้ เช่น ความเป็นไปได้ทางการเงิน องค์ประกอบของการจัดทำ Project feasibility study ได้แก่ (1)

การวิเคราะห์ทางด้านการตลาดคือ การนำเครื่องมือทางการตลาดต่าง ๆ มาใช้ในการวิเคราะห์เช่น Demand supply, Market segmentation, Customer, Product, Competitor, 4P, 4C, Five forces model และอื่นๆเพื่อตั้งสมมติฐานถึงความเป็นไปได้ในด้านการแข่งขัน (2) การวิเคราะห์ด้านรูปแบบโครงการเช่น การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ดิน, ทำเล,จากกฎหมายและพระราชบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้รูปแบบทางกายภาพของโครงการ เช่นพื้นที่อาคาร,จำนวนชั้น,ลักษณะโครงสร้าง และวัสดุประโยชน์ใช้สอย ส่วนนี้วิเคราะห์เพื่อให้ได้รูปแบบทางกายภาพที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการทางการตลาดมากที่สุด (3) การวิเคราะห์ทางด้านการเงินคือ การนำเครื่องมือทางการลงทุนต่างๆมาใช้ในการวิเคราะห์เช่น WACC, NPV, IRR, PV, Cash flow และอื่นๆเพื่อได้ทราบว่าจะลงทุนหรือไม่มีกำไรเท่าไร ต้องใช้งบประมาณเท่าไร และจะคืนทุนเมื่อไรและ (4) การวิเคราะห์ทางด้านงบประมาณการลงทุนว่าจะลงทุนเท่าไร ใช้ส่วนเจ้าของเท่าไร กู้เงินเท่าไร

ดังนั้นเมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้งสามขั้นเบื้องต้นจึงจะสามารถทราบได้ว่าตนเองมีศักยภาพมากน้อยเพียงใด ตนเองมีขีดความสามารถในการดำเนินการอะไรได้บ้าง หากไม่สามารถประเมินศักยภาพของตนเองทั้งสามหลักการนี้แล้ว ก็อาจจะไม่เข้าใจว่าความพอประมาณของตนเองอยู่ ณ จุดใด ซึ่งอาจจะส่งผลให้ตนเองบริหารจัดการชีวิตหรือบริหารจัดการองค์กรเกินศักยภาพของตน นั่นแหละคือความไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักความประมาณ

2. หลักความมีเหตุผล (Rationality) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ [10] ความมีเหตุผล (Rationality) เป็นเรื่องของการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมบนฐานของความพอประมาณในมิติต่าง ๆ เช่น มิติเป้าหมาย วิธีการที่เหมาะสม มีความรู้ในการดำเนินการมีการพิจารณาจากเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มองการณ์ไกล ตลอดจนคำนึงถึงผลกระทบของการกระทำทั้งในปัจจุบันและอนาคต [1] ความมีเหตุผลจึงไม่ใช่การอ้างเหตุผล (Reason) เพราะการอ้างเหตุผลเป็นการหาเหตุผลเข้าข้างตนเองซึ่งเหตุผลนั้นอาจจะไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง (ทฤษฎี : Theory) การเข้าถึงความมีเหตุผลจึงจำเป็นต้องเข้าใจเส้นทางการตั้งแต่มเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด (Times line) หรือ จิ๊กซอว์ (Jigsaw) ตั้งแต่ตัวแรกถึงตัวสุดท้าย ดังนั้นความมีเหตุผลนี้จำเป็นต้องเข้าใจทฤษฎีต่าง ๆ พอสมควร เพราะทฤษฎีก็ถือว่าเป็นข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นจริงที่สุด สิ่งที่ยอมรับเป็นรูปธรรมของความมีเหตุผลนั้น คือ การวางแผนการดำเนินการซึ่งแผนนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี (Based on theory) หรือมีความเป็นไปได้ในทางทฤษฎีเป็นเบื้องต้น

โดยหลักการแล้วทฤษฎีมีอยู่สองประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ (1) ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือ ศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure science) เช่น คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีวะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ทฤษฎี หรือความจริงประเภทนี้มักจะเป็นความจริงที่นิรันดร์ เป็นความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นความจริงที่มีอยู่แล้ว มนุษย์เพียงแต่ค้นพบเท่านั้น (2) ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ หรือ ศาสตร์ประยุกต์ (Apply science) เป็นความจริงมนุษย์เป็นคนประดิษฐ์ขึ้นสร้างขึ้น ทฤษฎีพวกนี้เป็นความจริงที่ผูกติดกับ

การเคลื่อนไหวของวิถีมุษย์ไม่ว่าจะเป็น ความเห็น/ความเชื่อ/ความต้องการของมนุษย์ เป็นต้น ความจริงเหล่านี้ไม่จริงเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ ฯลฯ

ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการดำเนินชีวิต บริหารกิจการ หรือ บริหารประเทศชาติ จำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีทั้งสองประเภทดังกล่าวนี้ หากผิดไปจากนี้อาจกล่าวได้ว่า “แค่คิดก็ผิดแล้ว” ยกตัวอย่างการดำเนินกิจการทำการเกษตรแบบผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักความมีเหตุผล จำเป็นต้องเข้าใจและตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีทั้งสอง ดังนี้ (1) ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ (Pure science) เกษตรกรจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของพืชที่จะปลูกเช่น การปลูกข้าว วงจรชีวิตของข้าวเริ่มต้นจุดใด สิ้นสุด ณ จุดใด แต่ละจุดเราจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับต้นข้าวอย่างไร ไม่จำเป็นการควบคุมน้ำ ปุ๋ย วัชพืช เพื่อให้ข้าวเจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้อย่างเต็มที่ (2) ทฤษฎีประยุกต์ (Apply science) เกษตรกรจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ของการจัดการ เริ่มตั้งแต่การจัดการพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรแบบผสมผสาน การจัดการกับผลผลิตที่เกิดขึ้นว่าจะสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างไร การจัดการการตลาดทำอย่างไรจะขายสินค้าได้ทั้งหมดในราคาที่อยู่ได้ การจัดการด้านการเงินของตนเอง เป็นต้น

ดังนั้นโดยสรุปความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ซึ่งต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีหรือ มีความเป็นไปได้เชิงทฤษฎีทั้งทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ (Pure science) และทฤษฎีประยุกต์ (Apply science) หากแนวปฏิบัติไม่ได้ตั้งบนพื้นฐานของทฤษฎีแล้ว ย่อมไม่อาจสามารถทำให้สำเร็จได้

3. หลักการภูมิคุ้มกัน (Immunity) หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต [10] (3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (Self-immunity) พลวัตในมิติต่าง ๆ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในสภาวะต่าง ๆ อย่างรวดเร็วขึ้น จึงต้องมีการเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ

การกระทำที่เรียกว่าพอเพียงไม่คำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบัน แต่จำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต ภายใต้ข้อจำกัดของข้อมูลที่มีอยู่ และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และการมีภูมิคุ้มกันจะทำให้มีความพอเพียงแม้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง หรือมีเหตุการณ์ที่แย่ที่สุดก็จะรับมือได้ (เสาวลักษณ์ จันทมูลศิริ. 2558) โดยสรุปการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกลนั่นคือ “การบริหารความเสี่ยง (Risk management)” ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ความเสี่ยง (Risk) หมายถึงเหตุการณ์หรือการกระทำใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและจะส่งผลกระทบหรือสร้างความเสียหายทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินหรือก่อให้เกิดความล้มเหลวหรือลดโอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายตามภารกิจและพันธกิจหลัก [4] ได้แก่ ความไม่แน่นอนว่าผลลัพธ์จะเกิดขึ้นตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่การกระทำหรือเหตุการณ์ที่อาจจะมีผลบั่นทอนความสามารถที่จะบรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้การกระทำหรือเหตุการณ์ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งโอกาสหรือสิ่งคุกคามเกินความถึงแนวโน้มหรือโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและผลกระทบหากเหตุการณ์อุบัติขึ้นจริง [25] ดังนั้นเพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันจำเป็นต้องดำเนินการ “การบริหารความเสี่ยง (Risk management)” หมายถึงการวิเคราะห์และการบริหารความเสี่ยงเริ่มจากการระบุการระบุหาความเสี่ยงที่สำคัญประเมินผลกระทบของความเสี่ยงพัฒนาแนวทางการจัดการกับความเสี่ยงและนำไปปฏิบัติอย่างเป็นระบบเพื่อควบคุมความเสี่ยงโดยมีการบูรณาการทรัพยากรและวิธีการบริหารเพื่อเพิ่มคุณค่าสูงสุดกระบวนการบริหารความเสี่ยงควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การระบุและจำแนกความเสี่ยง (Risk identification) การระบุและจำแนกความเสี่ยงโดยดำเนินการ (1) สำรวจว่ามีความเสี่ยงใดที่อาจทำให้การทำงานไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ของตนเอง หรือหน่วยงาน (2) จำแนกความเสี่ยงนั้นๆ ว่าเกิดขึ้นในระดับใดและเป็นความเสี่ยงประเภทใด (3) จัดทำโดยเขียน Risk Statement ซึ่งระบุสาเหตุของความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น (4) การระบุและจำแนกความเสี่ยงอาจใช้อ้างพิจารณาด้วยตนเอง หรือ บุคคลที่เกี่ยวข้องและ (5) เก็บ

ข้อมูลความเสี่ยงอย่างเป็นระบบเพื่อย่อยแบ่งการทบทวนและการจัดทำ

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเสี่ยง (Risk assessment/Evaluation) ขั้นตอนการประเมินความเสี่ยงสามารถดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (1) เลือกความเสี่ยงที่ระบุในขั้นตอนการระบุและจำแนกความเสี่ยงมาอภิปรายเพื่อหาสาเหตุผลกระทบการควบคุมในปัจจุบันและประสิทธิผลของการควบคุมนั้น (2) ดำเนินการประเมินความเสี่ยงโดยวิเคราะห์ทั้งผลกระทบ (Impact) และโอกาส (Likelihood) ที่ความเสี่ยงจะเกิด (3) จัดลำดับความเสี่ยง (Risk prioritisation) โดยนำผลการวิเคราะห์ในขั้นที่ 2 มาวิเคราะห์ร่วมกับความสามารถโอกาสในการปรับปรุงความเสี่ยงและกรอบเวลาดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการกับความเสี่ยง (Risk responses) ได้แก่ (1) การยอมรับความเสี่ยง (Tolerate) ยอมรับให้มีความเสี่ยงบ้างเพราะต้นทุนการจัดการความเสี่ยงอาจไม่คุ้มกับผลประโยชน์ที่อาจจะเกิดขึ้น (2) การจัดการควบคุมความเสี่ยง (Treat and control) มิใช่การขจัดความเสี่ยงให้หมดไป (Obviate) แต่ควบคุม (Contain) ทั้งโอกาสและผลกระทบของความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่รับได้ (3) การแบ่ง/พ่วงถ่ายความเสี่ยง (Share/Transfer) พ่วงถ่ายให้บุคคลที่สามารถรับความเสี่ยงเช่น การประกันภัย (4) การยกเลิก/สิ้นสุดกิจกรรมที่มีความเสี่ยง (Terminate) ความเสี่ยงบางอย่างอาจควบคุมได้ด้วยการยกเลิกเป้าหมายโครงการงานหรือกิจกรรมที่มีความเสี่ยง (5) การฉวยโอกาสจากสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง (Take the opportunity) ความเสี่ยงบางอย่างอาจนำมาซึ่งโอกาสในการบริหารจัดการ

ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยง (Risk management plan) การกำหนดวิธีการบริหารความเสี่ยงหากดำเนินการเป็นทางการ จำเป็นต้องทำแผนการบริหารความเสี่ยงดังนี้ (1) ระบุชื่อความเสี่ยง เขียนอธิบายสั้นๆ ว่าประเด็นความเสี่ยงคืออะไร (2) ลำดับความเสี่ยงเพื่อการปฏิบัติระบุลำดับคะแนนของความเสี่ยง (3) คะแนนลำดับความสำคัญระบุคะแนนผลกระทบโอกาสการควบคุมการปรับปรุงและระยะเวลา (4) ประเภทของความเสี่ยงระบุว่าเป็นความเสี่ยงประเภทใด (5) พื้นฐานของความเสี่ยงระบุสาเหตุและผลกระทบต่อเป้าประสงค์ใด (6) การควบคุมความเสี่ยงในปัจจุบันระบุแนวทางการดำเนินการในปัจจุบัน (7) แผนปฏิบัติเพื่อควบคุมความเสี่ยงระบุแนวทาง

ดำเนินงานเป้าหมายเวลาแผนสำรองเจ้าภาพผู้รับผิดชอบผู้มีส่วนได้เสีย (8) ตัวชี้วัดความคืบหน้าและความสำเร็จระบุว่าทำตามตัวชี้วัดแล้วความเสี่ยงลดลงหรือไม่และ (9) แนวทางการตรวจสอบและรายงานระบุมความคืบหน้าในการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 5 การรายงานและทบทวนการบริหารความเสี่ยง (Risk management review, Report & Presentation) เพื่อติดตามว่ารูปแบบของความเสี่ยง (Risk Profile) เปลี่ยนแปลงหรือไม่เพื่อให้มั่นใจว่าการบริหารความเสี่ยงนั้นได้ผลจริงหากพบปัญหาที่จะได้หามาตรการใหม่/ใช้มาตรการสำรองเพื่อจัดการกับความเสี่ยงหากจำเป็น

จากหลักการสามประการที่กล่าวมาจะสำเร็จไม่ได้หากปราศจากการขับเคลื่อนด้วยเงื่อนไขที่จำเป็น นั่นคือจำเป็นต้องอาศัยความรู้ (Knowledge) หมายถึงความรอบรู้ รู้ลึก รู้จริงในสิ่งที่จะกระทำไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการบริหารตนเอง (ดำเนินชีวิต) บริหารกิจการ (บริหารธุรกิจ) หรือ บริหารราชการแผ่นดิน (บริหารรัฐกิจ/รัฐประศาสนศาสตร์) และ หลักคุณธรรม (Ethics) ซึ่งเป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกันของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ดำรงอยู่ด้วยความผาสุก

4. หลักความรู้ (Knowledge) เงื่อนไขความรู้องค์ประกอบในการทำงานทุกอย่างต้องเริ่มต้นจากความรู้ ซึ่งต้องรู้ลึก รู้กว้าง และสามารถวิเคราะห์ต่าง ๆ นั้นมาวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนอย่างรอบคอบและระมัดระวัง เพราะหากไม่มีความรู้ การนำไปปฏิบัติอาจมีปัญหา [10] เงื่อนไขความรู้ได้แก่ มีความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ความรอบรู้ คือมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อการใช้เป็นประโยชน์พื้นฐาน เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติอย่างพอเพียง การมีความรอบรู้ย่อมทำให้มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง ทั้งนี้รวมถึง ความรอบคอบ ความระมัดระวัง คือมีการวางแผน โดยสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาต่าง ๆ มาพิจารณาเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและความมีสติ ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ ในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นไปใช้ ในทางปฏิบัติโดยมีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งกายภาพและทางสังคมด้วย (เสาวลักษณ์ จันทมูลศรี. 2558) โดยสรุปเงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยง

กัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ ความรู้ในที่นี้คือความรอบรู้เกี่ยวกับศาสตร์ต่างที่เกี่ยวข้องและจำเป็นในการดำเนินการ เช่น แนวคิด (Concepts) ทฤษฎี (Theory) และงานวิจัย (Research) หรือกล่าวง่าย ๆ ว่า “จำเป็นต้องรู้และเข้าใจในทฤษฎี/องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง (Understanding in theory)” ดังกล่าวมาแล้วว่าองค์ความรู้มีอยู่สองประเภท คือ ศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure science) และ ศาสตร์ประยุกต์ (Apply science) ดังนั้นเงื่อนไขความรู้จึงสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับเหตุความมีเหตุผลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี กล่าวคือ หากผู้กระทำการใดๆ ไม่มีองค์ความรู้ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง หรือ มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในแนวคิดหรือทฤษฎีแล้ว การกระทำนั้นย่อมไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักความมีเหตุผลโดยขั้นสุดท้ายของการทำความเข้าใจในองค์ความรู้แต่ละอย่างที่เกี่ยวข้องเข้าใน 3 ประการ ได้แก่

4.1 เข้าใจนัยยะขององค์ความรู้ (Significant) หมายถึง การเข้าใจในความหมายที่จริงจังขององค์ความรู้หนึ่งว่ามีคืออะไรเป็นอย่างไร หรือเข้าใจถึงนัยสำคัญขององค์ความรู้หนึ่งซึ่งไม่เกี่ยวกับศัพท์บัญญัติ เพราะข้อเท็จจริงขององค์ความรู้คือนัยยะของสิ่งนั้น ทำให้ศัพท์บัญญัติที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่

4.2 เข้าใจในกลศาสตร์หรือกลไกขององค์ความรู้ นั้น (Mechanism) หมายถึง ระบบการเคลื่อนตัว ความเป็นสาเหตุ ความเป็นผล ของตัวแปรต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบขององค์ความรู้นั้น สามารถอธิบายด้วยทฤษฎีระบบ (System theory) หรือ เป็นไปตามหลักธรรมชาติปฏิสัมพันธ์ (Interdependent) คือคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยนั้นคือสิ่งต่างๆ เป็นปัจจัยซึ่งกันและกันหรือทฤษฎีสัมพันธภาพหรือทฤษฎีวงแหวน (เพราะสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี/เพราะสิ่งนี้เกิดสิ่งนี้จึงเกิด/เพราะสิ่งนี้ดับสิ่งนี้จึงดับ) ปฏิสัมพันธ์เป็นหลักการคิดแบบปัจจัยสัมพันธ์หมายถึงการคิดถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหรือต่อเนื่องสัมพันธ์กันเป็นหลายหลายๆเหตุปัจจัยขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งไม่ได้ (สัญญา เคนาภูมิ. 2557 : 13) หรือ เปรียบเสมือนการเข้าใจจิ๊กซอร์ (N. Jigsaw puzzle : ชุดของวัสดุที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ รูปต่าง ๆ เมื่อนำชิ้นเล็ก ๆ เหล่านี้มาต่อกันอย่างถูกต้อง จะเห็นเป็นรูปภาพหรือรูปร่างขึ้นมา) ของสิ่งนั้นทุกอย่างต้องเมื่อเข้าใจแล้วเราอาจสามารถควบคุมและใช้ประโยชน์ขององค์ความรู้นั้นได้ง่ายดาย [15]

4.3 เข้าใจวิธีการใช้ประโยชน์จากสิ่งนั้น (Advantage using) เมื่อมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว โอกาสเป็นของเราแล้วว่าจะใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้นั้นได้อย่างไร เปรียบเสมือนเรารู้ว่าน้ำมันไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ หากที่นาของเราอยู่ที่ต่ำกว่าจะตักน้ำเราก็สามารถขุดล่องเพื่อให้มันเข้าสู่ที่นาเราได้ แต่อย่างไรก็ตามคนมีความรู้หาใช่ว่าจะมีปัญหาใช้ความรู้ได้ ดังคำพังเพยที่ว่า “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” ความสามารถในการใช้ความรู้เป็นเรื่องของ “ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added)” โดยอาศัยอยู่ความรู้ที่มีอยู่ อย่างพึงลืมน่ามนุษย์เราจะให้ความสำคัญหรือตัดสินใจบนพื้นฐานของสิ่งที่มีค่ามากกว่าในบรรดาสิ่งที่มีอยู่เสมอ ซึ่งเป็นเรื่องของทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility theory) อรรถประโยชน์เป็นเรื่องของคุณค่า ดังนั้นการเข้าใจวิธีการใช้ประโยชน์จากความรู้คือการทำให้เกิดคุณค่าสูงสุด (Supreme value) จึงต้องอาศัยปัญญา (Wisdoms) ปัญญาโลกสมิ ปชฺโชโต (ปัน-ยา-โล-กัต-สะ-มิ-ปัต-ชฺ-โต) แปลว่า ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก

5. หลักคุณธรรม (Morality) เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต [10] เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งครอบคลุมคนทั้งชาติ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ นักธุรกิจ มีสองด้านคือ ด้านจิตใจ/ปัญญา และด้านการกระทำ ในด้านแรกเป็นการเน้นความรู้คู่คุณธรรม ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ส่วนด้านการกระทำหรือแนวทางดำเนินชีวิต เน้นความอดทน ความเพียร สติปัญญา และความรอบคอบเงื่อนไขนี้จะทำให้การปฏิบัติตามเนื้อหาของความพอเพียงเป็นไปได้ ทำให้ตนเองไม่มีความโลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสังคม เพราะการมีความโลภจะทำให้ทำอะไรสุดโต่ง ไม่นึกถึงความเสี่ยง ไม่รู้จักพอ มีโอกาสที่จะกระทำการทุจริต [2]

โดยสรุปเงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตดังนั้นหลักคุณธรรมจึงตั้งอยู่ฐานของจริยธรรม (Ethics) โดยมีหลัก

การสำคัญคือ “เราอยู่ได้ เขาอยู่ได้-ไม่เบียดเบียน” ดังนี้

5.1 คุณธรรมประจำตน หรือเรียกการครองตน (Self-management) หมายถึงความสามารถในการบริหารจัดการตนเองในแต่ละวันให้บรรลุเป้าหมายได้ผลผลิตสูงสุดอาทิ การจัดลำดับกิจกรรมที่ต้องทำการกระตุ้นชี้แนะตนให้มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเองความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร กล้าเสี่ยงไม่ย่อท้อขีดความสามารถและศักยภาพของตนดี [33]

5.2 คุณธรรมทางการบริหารงาน (Organization management) หมายถึง หลักจริยธรรมทางการบริหาร โดยทั่วไปตามความเป็นจริงของสังคมผู้บริหารก็คือคนที่มีความสามารถในหลายด้านที่เหนือกว่าคนทั่วไปดังนั้นผู้บริหารจึงต้องเป็นคนดีของสังคมและเกือบทุกสังคมจะยึดหลักการของศาสนามาเป็นพื้นฐานของความดีความงามในการอยู่ร่วมกันแต่ในหลายกรณีก็อาจมีการปลุกฝังคติธรรมของสังคมโดยไม่ยึดโยงกับศาสนาโดยตรงเช่นชาวอังกฤษซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นชนชาติที่มีจริยธรรมสูงมากประเทศหนึ่งปลุกฝังคติธรรมตั้งแต่เด็กอย่างน้อยที่สุด 7 ประการเพื่อให้เกิด “การยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม” ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สูงกว่าความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ [13] การมีสัจจะต้องพูดความจริง (Truth) มีความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) มีความรับผิดชอบในหน้าที่ (Sense of Duty) มีความอดกลั้น (Patience) ความเป็นธรรม (Fair Play) มีการเข้าใจผู้อื่นรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for Others) มีความเมตตา (Kindness) อย่างไรก็ดีสำหรับคนไทยคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่จะประยุกต์มาจากพระพุทธศาสนาเป็นหลักผู้บริหารเป็นบุคคลธรรมดาที่มีครอบครัวจึงเป็นฆราวาสที่มีภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคมให้มีความเป็นปกติสุขดังนั้นจึงสมควรอย่างยิ่งที่นักบริหารต้องสนใจศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมของฆราวาสเป็นเบื้องต้นเพื่อบริหารครอบครัวและบริหารองค์การให้บรรลุเป้าหมายทั้งที่เป็นส่วนตัวองค์การและสังคมโดยรวม เช่น ฆราวาสธรรม 4 สัปบุริสธรรม 7 อนุเบญจกิริยาวัตร เป็นต้น

5.3 คุณธรรมทางสังคมหรือการบริหารสังคม (Socialmanagement) หมายถึง การดำรงตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อสังคมนั้นจะเอื้อประโยชน์ให้กับเรา หลักการโดย

ทั่วไป เช่น Corporate social responsibility (CSR) หรือ บรรษัทภิบาล หมายถึง การดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กร ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในองค์กรและในระดับใกล้เคียงใกล้เคียง ด้วยการให้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข (Thai CSR Network. 2558) คำว่า Corporate มุ่งหมายถึงกิจการที่ดำเนินไปเพื่อแสวงหาผลกำไร (หมายรวมถึงองค์กรประเภทอื่นได้ด้วย) ส่วนคำว่า Social ในที่นี้ มุ่งหมายถึงกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันหรือมีวิถีร่วมกันทั้งโดยธรรมชาติ

หรือโดยเจตนา รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่นและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รายรอบประกอบ และคำว่า Responsibility มุ่งหมายถึงการยอมรับทั้งผลที่ไม่ดีและผลที่ดีในกิจการที่ได้ทำลงไปหรือที่อยู่ในความดูแลของกิจการนั้น ๆ ตลอดจนการรับภาระหรือเป็นธุระดำเนินการป้องกันและปรับปรุงแก้ไขผลที่ไม่ดี รวมถึงการสร้างสรรค์และบำรุงรักษาผลที่ดีซึ่งส่งกระทบไปยังผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ

ดังนั้นจากหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวเบื้องต้น จึงสามารถวิเคราะห์สรุปความเชื่อมโยงกับแนวปฏิบัติทฤษฎีอื่นดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความเชื่อมโยงกันระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวปฏิบัติทฤษฎีอื่น

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ทฤษฎีอื่นที่สอดคล้อง
พอประมาณ	สมดุลกับศักยภาพของตน (Base on competency)
มีเหตุผล	ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี (Based on theory)
มีภูมิคุ้มกัน	การบริหารความเสี่ยง (Risk management)
ความรู้	เข้าใจในทฤษฎี/องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง (Understanding in theory)
คุณธรรม	ตั้งอยู่บนของจริยธรรม (Ethics) “เราอยู่ได้ เขาอยู่ได้-ไม่เบียดเบียน

สรุปผลการวิจัย

จะเห็นได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความเป็นเลิศในตัวเมื่อนุคหรือองค์กรได้นำมาปฏิบัติเป็นอย่างดีแล้วจะสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ตามที่ผ่านมานุคหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่เข้าใจถึงแก่นแท้ของปรัชญา จึงเป็นเหตุทำให้ออกแบบแนวปฏิบัติ เช่น นโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ กิจกรรม ฯลฯ คลาดเคลื่อนหรือไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ฉะนั้นการออกนโยบายสาธารณะ ตลอดจนยุทธศาสตร์ เกี่ยวกับการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงจำเป็นต้องพิจารณาอย่างท่วงแท้ที่สอดคล้องกับคุณค่าอันเสนอแนะของการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของปรัชญาเศรษฐกิจกับแนวปฏิบัติทฤษฎีอื่นเพื่อเป็นการชี้แจงการนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมมากที่สุด ดังนี้ หลักพอประมาณ คือ ความสมดุลกับศักยภาพของตน (Base on Competency) ความมีเหตุผล จำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี (Based on theory) การมีภูมิคุ้มกัน คือ การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) หลักความรู้ คือความเข้าใจ

ในทฤษฎี/องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างท่วงแท้ (Understanding in theory) และหลักคุณธรรมเป็นไปตามพื้นฐานของจริยธรรม (Ethics) “เราอยู่ได้ เขาอยู่ได้-ไม่เบียดเบียน

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ
- [2] กองทุนเพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน. (2557). **คู่มือบริหารความเสี่ยงองค์กรปีพ.ศ. 2557**. กรุงเทพฯ : กองทุนเพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2557
- [3] ญาณ มนอินทวงศ์ และวัลลภา ศรีทองพิมพ์. (2551). **แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการของ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมด้วยการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. รายงานการวิจัยทุนสนับสนุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- [4] เสาวลักษณ์ จันทมูลตรี. (2558). **“ค่านิยม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”**. [Online] http://techno-somza559.blogspot.com/2014/08/BLOG-POST_31.HTML
- [5] เสาวลักษณ์ จันทมูลตรี. (2558). **แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง : วันอาทิตย์ที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2557** [Online] http://techno-somza559.blogspot.com/2014/08/blog-post_31.html
- [6] ทิศนา เขมมณี. (2554). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [7] ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.). **พอเพียงตามรอยพ่อ..ทำจริงสำเร็จจริง..แบบฉบับนายพลมีศรี**. http://www.baac.or.th/content-news.php?content_id=011990&content_group_sub=0004&content_group=0003&inside=1
- [8] นฤมล มั่นวงศ์วิโรจน์. (2558). **รู้จักกับเศรษฐกิจพอเพียง**. [Online] <http://202.129.35.10/thairoyal/index.php/182-2015-09-28-06-02-26> [20 ตุลาคม 2558]
- [9] บรูซ คีรีมหาสาร. (2548). **การจัดการความรู้สู่องค์กรอัจฉริยะ**. นักบริหาร. 25, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม) : 39-42.
- [10] มูลินนิธิชัยพัฒนา. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา
- [11] มูลินนิธิชัยพัฒนา. (2558). **เศรษฐกิจพอเพียง**. [Online] เข้าถึงได้จาก <http://www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html> [20 ตุลาคม 2558]
- [12] วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2542). **เชาว์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีความสุขและความสำเร็จของชีวิต**. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- [13] สมบัติ ทีฆทรัพย์. (2548). “คุณธรรม-จริยธรรมสำหรับนักบริหาร,” **วารสารร่มไทรทอง**, 15 (1) : มกราคม-เมษายน 2548 หน้า 19-28
- [14] สรวิศ ชุมศรี. (2550). วิกฤต “เศรษฐกิจพอเพียง” สมเกียรติ อ่อนวิมล “ปรัชญา” ไม่ใช่ “ทฤษฎี” **หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550** ปีที่ 30 (ฉบับที่ 10579)
- [15] สัญญา เคนาภูมิ. (2557ก). “ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนตำบลโคกพระตำบลมะค่าและตำบลกุดไผ่จ้อ อำเภอกันทรวิชัยจังหวัดมหาสารคาม,” **วารสารบัณฑิตวิทยาลัยพิษณุพนธ์** 9(1): ม.ค. - มิ.ย. 2557 หน้า 85
- [16] สัญญา เคนาภูมิ. (2557ข). “รูปแบบการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยทางการบริหารจัดการ,” **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์)** ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 : กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2557 หน้า 33-42
- [17] สัญญา เคนาภูมิ. (2557ค). “การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์โดยการคิดเชิงเหตุผล ; Establish the Research Conceptual Framework in Public Administration by the Rational Conceptual thinking” **ราชภัฏเพชรบูรณ์ วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์**, 16 (1) ; มกราคม-มิถุนายน 2557
- [18] สัญญา เคนาภูมิ. (2557ง). “รูปแบบการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยทางการบริหารจัดการ : The Writing Format of Research Conceptual Frameworks on Management,” **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์)**, 8 (3) : กันยายน-ธันวาคม 2557; 33-42
- [19] สัญญา เคนาภูมิ. (2557จ). “ปรัชญาการวิจัย : ปริมาณ : คุณภาพ (Research Philosophy; Qualitative : Quantitative),” **วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์**, 3(2) ; กรกฎาคม-ธันวาคม 2557
- [20] สัญญา เคนาภูมิ. (2558). “วิถีพอเพียง วิถีประชาธิปไตย : กรณีศึกษาชุมชนตำบลโคกพระ ตำบลมะค่าและตำบลกุดไผ่จ้อ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) : พฤษภาคม-สิงหาคม 2558

- [21] สัญญา เชนภูมิ. (2559ก). “วิวัฒนาการของการบริหารจัดการภาคเอกชน : ทฤษฎีองค์การและการจัดการ” **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 : พฤษภาคม-สิงหาคม 2559
- [22] สัญญา เชนภูมิ. (2559ข). “การกำหนดนโยบายสาธารณะ: ทฤษฎี และกระบวนการ,” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี** ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 : มกราคม-มิถุนายน 2559
- [23] สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2558). **ตัวอย่างความสำเร็จ**. <http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/SufficiencyEconomy.aspx?p=5>[20ตุลาคม 2558]
- [24] สิริณา กิจเกื้อกูล. (2558). **บทความเศรษฐกิจพอเพียง**. [Online] http://office.nu.ac.th/edu_teach/ASS/Download/vchk-หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง-สิริณา.pdf[20ตุลาคม 2558]
- [25] สุรพงษ์มณี. (2558). **การบริหารความเสี่ยง (Risk Management)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานก.พ. [Online] http://www.khonkaen.go.th/auditor/admin/risk_file/100427_695.pdf
- [26] Easton, David. (1953). **The Political System**. New York : Knopf.
- [27] Henry Mintzberg. (1994). **The rise and fall of strategic planning : reconceiving roles for planning plans, planners**. New York : Free Pr.
- [28] Kerlinger, F.N. (1986). **Foundation of Behavior Research**. 3rded. New York : holt.
- [29] McNichols, Thomas J. (1977). **Policy-Making and Executive Action**. 5thed. New York : McGraw-Hill.
- [30] Stecklein, John E. (1989). **Policy Research: Nature and Approach**. Bangkok : The Association of Research
- [31] Stiglitz, J. (2000). “Capital Market Liberalization, Economic Growth, and Instability”, **World Development**, 28(6) : 1075-86
- [32] Thai CSR Network.(2558). **ซีเอสอาร์คืออะไร** [Online] http://www.thaicr.com/2006/03/blog-post_20.html [21 พฤศจิกายน 2558]
- [33] Wagner, R. K. & Sternberg, R. J. (1985). **Practical Intelligence : Nature and Origins of Competence in The Everyday World**. Cambridge : Cambridge University
- [34] Y. N. Chang, Filemon Campo-Flores.(1980). **Business Policy and Strategy**. Santa Monica : Goodyear Pub. Co.

